

ДРАМСКА БАШТИНА

Ку
на
Ср

Андра Гавриловић
ДВОБОЈ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 10, књига 1

ISBN 86-80629-13-8

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције
Олга Марковић

Приредио
Сјаниша Војиновић

Сарадник
Миланка Андријашевић

Коректор
Олга Марковић

Ликовно решење
Ново Чоџурић

Припрема за штампу
Свејкозар Сјанкић

Штампа
Алфаграф, Петроварадин, Рельковићева 20

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: октобра 2003.

АНДРА ГАВРИЛОВИЋ

ДВОБОЈ

Шаљива игра у три чина с певањем

Београд 2003.

АНДРА ГАВРИЛОВИЋ ДВОБОЈ

Шаљива игра у три чина с певањем

ЛИЦА

МАРИЈА ЈЕЛЕНСКА, прва
глумица

МАТИЈА БАН, књижевник

Г-ЋА МАРГИТА, његова
супруга

ЈОВАН БОШКОВИЋ,
професор, књижевник

БОРЂЕ МАЛЕТИЋ,
директор, књижевник

ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ,
књижевник

СТЕВА ТОДОРОВИЋ,
академски сликар

ДАМЈАН ПАВЛОВИЋ,
књижевник

НИКОЛА ХРИСТИЋ,
министар Полиције

МИЛАН Ђ. МИЛИЋЕВИЋ,
књижевник

МИЛАН КУЈУНЦИЋ,
лицејац

ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ,
лицејац

БАРЛОВАЦ, Управник
београдске полиције

ЦРНА МАСКА

ЉУБИЦА, служавка М.
Јеленске

КМЕТ из Жаркова

ПРВИ РЕГРУТ из Жаркова

ДРУГИ РЕГРУТ из Жаркова

СТАРИ НАРЕДНИК
Ужичанин

ПРВИ РЕГРУТ Ужичанин

ДРУГИ РЕГРУТ Ужичанин

ТРЕЋИ РЕГРУТ Ужичанин

ПРВА ДЕВОЈКА сељанка

ДРУГА ДЕВОЈКА сељанка

Гајдаш – Више регрута –
Војници стајаће војске – Два
жандарма – Лицејци – Народ.

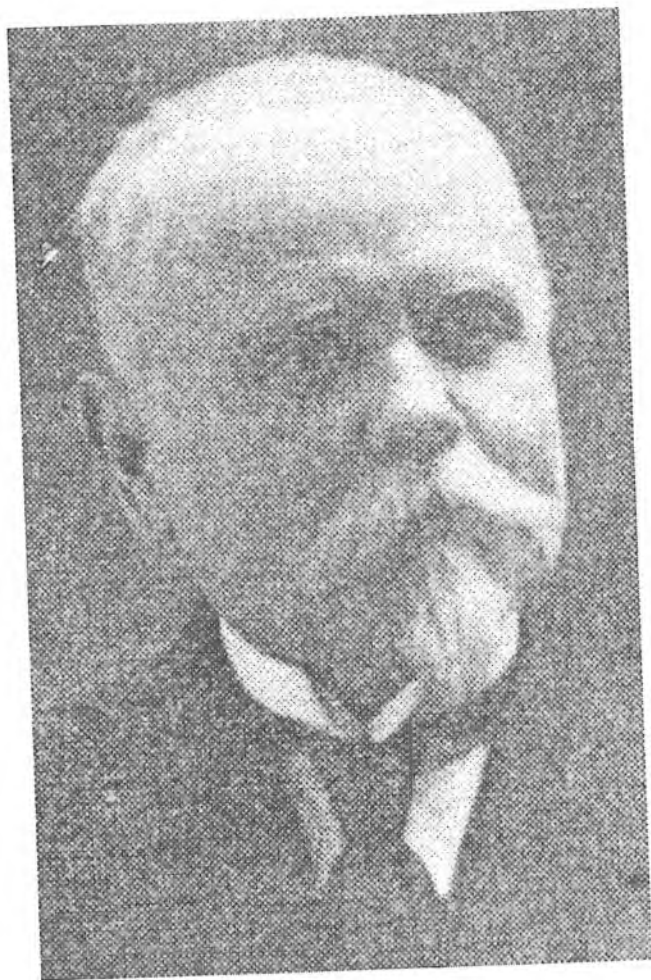
Време: за три мајска дана
једне од шесетих година
прошлог века.

Место:

I чин у Старом здању код
Јеленске.

II чин у кући М. Бана.

III чин у шумарку при утоку
Топчидерске реке у Саву.

Libros

Uvarova nija ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
Cy. nija nija t. u. u. u. u.

Konca
S. nija nija nija

Lista:

Marya Konca, nija nija nija.

Marya Tat, nija nija nija.

U. nija nija, nija nija nija.

S. nija nija, nija nija nija.

Marya nija, nija nija nija.

U. nija nija, nija nija nija.

S. nija nija, nija nija nija.

S. nija nija, nija nija nija.

Marya nija, nija nija nija.

Marya nija, nija nija nija.

Marya nija, nija nija nija.

Marya nija, nija nija nija.

ПРЕДГОВОР

Гавриловић је неуспешно, скоро читавог стваралачког века, покушавао да се наметне као драмски писац. Народном позоришту у Београду поднео је три драмске алегорије: *Око сјоменика, за славу Гундулића, У зору слободе* и *Сјоћодишњица Јована Сјерије Појовића*, али је само ова последња (написана са Драгомиром Брзаком) приказана три пута: 1898, 1899 и 1903. године. У његовој заоставштини налази се неколико неизведених драма: *У леју Француску*, историјска слика у једном чину у стиховима, са темом из времена цара Душана; *Соколица*, која се дешава у Пољској почетком XVII века; *Крунослава*, која се догађа почетком XVII века у двору Ризван-паше у Цариграду; *Сјаљена ђесма*, драмска епизода у једном чину из живота песника Његоша;¹

1 С. Војиновић, *Непознати једночинка о животиу Пејра II Пејровића Његоша* (Андре Гавриловић, *Сјаљена ђесма*), Библиографски вијесник, XIII, 1994, бр. 3, 155-169.

Породична ѿајна, шаљива игра у једном чину, израђена по хуморесци Светоплука Чеха 1909. године; *Краљичина дворанка*, весела игра у четири чина; *Победа свејлосић*; *На Арарайу*; *Мали власићелин*; *Свадбена букићиња*, драмска слика у једном чину у којој је главна личност Стефан Немања; *Шћейан Мали*; *Срце*, драма у четири чина, *Чубрановића љуба* (Босанска вила, 1895), *Деоба Јакишића* (1924), *Нојев ѿојој*, пародија у четири дела; *Двобој*, шаљива игра у три чина и синопсис за драму под насловом *Исијочна бајка о девојци (Исијосник и грешник)*. У рукопису су остали и његови преводи: *Госијодин Тиркаре*, комедија у три чина од Лесажа; *Силвија*, комедија у три чина од Марива; *Плава ѿица*, у шест делова – дванаест слика од Мориса Метерлинка.

Шаљива игру у три чина с певањем *Двобој*,² написана је на основу једне епизоде из живота српске интелигенције средином шездесетих година XIX века. У њој је приказан сукоб између старијих (Матије Бана и Ђорђа Малетића) са једне стране и млађих (Јована Бошковића). То је пре свега генерацијски сукоб, који је поједностављен, као сукоб због љубави према глумици Јеленској. Непомирљиви ставови двојице актера (Бана и Бошковића) довео је до заказивања двобоја, који решавају актерке, Јеленска и Банова супруга Маргита. Историјске личности које се појављују у шаљивој игри

2 Архив САНУ, сигн. 14216/21.

су углавном они, који су тада а и доцније биле значајне у културној и политичкој историји Србије. Поред већ поменутих овде се појављују Милан Кујунџић Абердар, Владан Ђорђевић, Стеван Тодоровић, Милан Ђ. Милићевић, путописац Милан Јовановић Морски, песник Дамјан Павловић, Никола Христић, Барловац и др. Ова “шаљива игра” претходи оној врсти позоришних комада, које данас називамо пригодно-документарним, или драмама о животу значајнијих личности. Поред инсистирања на личностима, Гавриловић је овом приликом покушао да прикаже и атмосферу у Србији, непосредно пред убиство кнеза Михаила Обреновића. То чини временски оквир у коме се крећу раздрагани сељаци, грађани, војници, девојке, који присуствују дочеку кнеза Михаила у Топчидеру.

* * *

Гавриловић се родио 29. јуна 1864. године (по старом календару) у Свилајинцу. Јанићије-Јања, отац му, пореклом је из Груже, окружни и срески начелник, а мајка Добросава домаћица. Основну школу учио је у Жабарима, код Пожаревца, а гимназију у Чачку, Београду (дошао је с јесени 1879. године) и Крагујевцу, где је матурирао 1883. године. Гавриловић је у сећањима на Љубомира Недића, свога професора у београдској гимназији, поменуо и остале наставнике: Стевана Каћанског (немачки језик), Светислава Вуловића (словенски језик), Милоша Зечевића (историја), Гаврила Витко-

вића (српска историја) и Андру Николића професора књижевности у чачанској гимназији. Филолошко-историјски одсек Филозофског факултета у Београду завршио је 1887. године. Био је предавач у крушевачкој гимназији (30. октобар 1887 – 1. септембар 1888) и Крагујевцу (1. септембар 1888 – 1. септембар 1889) и суплент (1. септембра 1889 – 14. март 1890). После положеног професорског испита (*Естетичка анализа Гундулићева "Османа"*) био је професор гимназије у Крагујевцу (14. март 1890 – 1. септембар 1891) и Београду (1. септембар 1891 – 1. септембар 1894). Ове године је из политичких разлога, као истакнути члан Радикалне странке, отпуштен из службе. Враћен је у службу 1. јануара 1895. године у исту гимназију, али је убрзо премештен у Учитељску гимназију у Јагодини, па исте године у нишку гимназију где је остао до 6. јануара 1899, када је постављен за шефа коректора Државне штампарије у Београду. Указом од 19. августа 1899. године постављен је за професора гимназије у Београду где остаје до 30. септембра 1904. године када подноси оставку. Разлоге напуштања службе изнео је у чланку *Моја оставка*. Нешто пре оставке добио је званичан позив Конгреса словенских филолога и историчара, који је требало да се одржи у Петрограду од 31. августа до 10. септембра. Поред њега позван је и Александар Белић. Да ли намерно или случајно министар просвете га 1. јула 1904. године поставља за професора нишке гимназије. Он се жалио на ову одлуку, наводећи да му је

због завршетка рада потребан боравак у Београду као и студијско путовање у Загреб и Љубљану. Гавриловић је, како је министар остао при одлуци, поднео оставку. У службу је враћен указом краља Петра Карађорђевића од 17. фебруара 1905. године, и постављен за професора гимназије у Нишу, где остаје до 5. маја 1908, када је премештен у шабачку гимназију. Овде не остаје дуго, исте године 9. септембра подноси молбу за пензионисање, што му је уважено. Несумњиво незадовољан третманом од стране министра просвете покушава још једанпут да добије својој спреми одговарајуће место. На сопствену молбу постављен је краљевим указом за професора београдске гимназије 29. септембра 1909. године, али је већ следеће године поднео молбу тражећи пензију која му је усвојена 30. августа 1910. године и више се није враћао у државну службу.

Гавриловићево учествовање у политичком, научном и књижевном животу Србије, није престало пензионисањем. Поред публицистичког рада (доста сарађује у новосадској “Застави”) крајем 1913. и почетком 1914. године путује по Војводини с намером да држи предавања у Сремским Карловцима, Новом Саду, Руми и Сремској Митровици, али је спречен од аустријских власти, продужио је за Беч, а онда преко Дубровника (борави јануара 1914) прелази у Србију, обављајући успут поверљиву мисију за српску владу. За време Првог светског рата повлачи се са српском војском, да би 1916. и 1917. године боравио у Паризу, и одржао више

предавања из политичке и културне историје на француским књижевно-културним вечерима. Из Париза је често путовао. Прилико ових путовања боравио је у Тосату, на обали Атлантског океана (25. јула 1917), Монте Карлу (5. маја 1918). У Француској се обрео и 1920. године када у фебруару и марту у Паризу држи предавања из културне историје Србије. У децембру 1922. путује по Корзици, у Ајачију је 16. децембра, а 1923. по Мароку, Тунису и Алжиру, 20. јануара је у Орану. После повратка у Југославију наставља своју публицистичку делатност. Умро је 24. фебруара 1929. године у Београду. Сарађивао је у великом броју листова, часописа и публикација, а посебно се истакао и као уредник: *Искре* (1898), *Народа* (1902), *Трубе* (1908-1909) и сауредник или члан редакције: *Народа* (1896-1897), *Кола* (1889, 1903), *Јавора* (1893) и *Градине* (Ниш, 1900). У посебним књигама објавио је поред више романа, збирки приповедака и песама, расправа и студија, трагедију *Андрија Хумски* (Београд, 1888), алегорију *Око сјоменика Гундулића* (Крагујевац, 1888) и драмску слику *Деоба Јакишића* (1924).

Сћанишиа Војиновић

ЧИН ПРВИ

У Сџаром Здању, "Код Јелена", велики салон ѓлумице Јеленске с намешџајем у сџиљу шездесетџих ѓодина. Десно ближе најред ѓласовир, ѓрема њему на левој сџирани ѓозорнице канабе са сџиолицама и сџиолом. Позади, мало дубље од средине ѓозорнице два мања сџиола с великим вазнама цвећа. Сасвим у десном уѓлу ѓозади ѓисаћи сџио са сџиолицом. По зидовима венци и ѓпраке. У дну и лево ѓо једна враџа, која су, као и ѓрозори, са ѓиешким завесама. Оџиџи је уџи-сак да је салон особе из свеџа уметџносџи.

Док се диже завеса чује се свирање на ѓласовиру.

ПОЈАВА I

За ѓласовиром седи Милан Јовановић и свирком ѓраџи Јеленску, која с ноџама у руци сџиоји лево од њеѓа и ѓева ѓесму "Шџио се боре мисли моје". Бан и Малетџић седе на канабетџу; Сџева Тодоровић сџиоји лево од Јеленске и неџиџо најред, одмах до ѓласовира; Бошковић с Павловићем сџиоји дубље ка средини ѓозорнице, ѓиако да њих двоџица сџајају оне две

БАН

(Мало нервозно)

На комплименту благодарим – али зар само данас?

ЈОВАНОВИЋ

(Смеши се, мирољубиво).

Па ... тхе ... оно ...

ЈЕЛЕНСКА

Али, господо, изволите сести! –

БОШКОВИЋ

(Заједљиво)

Не примамо понуде. Јер, знате, кад човек задуго мисли, па најзад једва нешто смисли, он у одушевљењу мора стајати док продукат своје генијалности изговори.

БАН

(Осећи иронију, за се)

Овај сади трње, хм! Пожњеће боцу!

МАЛЕТИЋ

(Искорачи најред)

Нек ми не буде закраћено казати једну внимателности достојну реч.

БОШКОВИЋ

(Као за се, али да се чује)

Где си, Вуче!

МАЛЕТИЋ

(Тргне се, њлане, заустии да одговори Бошковићу, али се њрибере и њродужи њок својих мисли)

Пријатељ Бан дивно располаже речником; то је освештана истина, противу које војевати значи с водом из корита про-
сути и дете!

(Смеје се, саможиво-комично, својој досејци)

Хи, хи, хи! Али није то оно што сам мислио казати. Бићу кратак, мада Виланд вели на једном месту, чини ми се... –

ЈОВАНОВИЋ

У “Симпатијама” зацело – али но, оставимо на страну Виланда. –

МАЛЕТИЋ

(Срдийно)

Зашто, господине докторе? Зашто?

БАН

(Прекорно Јовановићу)

Немате права. –

ЈОВАНОВИЋ

(Помирљиво – лукаво)

Кажем: оставимо Виланда да бисмо чули Малетића!

МАЛЕТИЋ

(Прима комплимената)

А, тако! То је од вас заиста лепо ... Укратко: пријатељ Бан, из велике баште свога литерарног рукосада, презентирао је домаћици и певачици онај цветак који јој заиста и приличи. Али је погрешно што је толико уздизао и саму мелодију. Зар није истина?

ЈЕЛЕНСКА

А, Станковић је славан!

ТОДОРОВИЋ

Не дам ни ја свога Корнелија!

БОШКОВИЋ

Он је на путу да буде музички Вук, музички Бранко... –

ЈОВАНОВИЋ

Несумњиво, несумњиво.

МАЛЕТИЋ

Можда би господин Станковић, који вероватно, и не претендује на похвалителни лист – можда би, кажем, више успео да се намерио на целисходније стихове.

ЈОВАНОВИЋ и ТОДОРОВИЋ

А што? Зашто, например? По чему?

МАЛЕТИЋ

Ево да видите, хи, хи, хи! Бацити добру боју на рђав цртеж значи – жали Боже труд! А овде је нешто тако било. Могао је наћи куд и камо бољих стихова; да сам знао – ја бих га могао – заиста бих могао – услужити бољим! –

БОШКОВИЋ

Нећемо се препирати о укусима, али шта Ви манишете овим стиховима?

ТОДОРОВИЋ

Ја сам партитуру ономад добио поштом од Корнелија, и одмах сам је донео госпођици. –

ЈЕЛЕНСКА

Да, да! Ја Вам опет благодарим!

МАЛЕТИЋ

Али кажем да стихови нису достојни толике пажње. Господин Станковић их је узео ваљда из прве руке, јер... –

БАН

(Који зна у чему је ствар, рад би да благовремено заустави Малетића)

Не, не – истина је само – молим ...

МАЛЕТИЋ

(Живо)

Јер непознати ми певац није савладао ни целу технику теорије стихотворства. –

БОШКОВИЋ

(С њакоским осмехом)

Па ... Светли Кнез... –

МАЛЕТИЋ

(Трѣне се, чистио њодскочи)

Молим, зашто ту мешате његову Свјетлост? Ја нисам... –

БОШКОВИЋ

Светли Кнез је био у младим годинама кад је то испевао... –

ЈОВАНОВИЋ и ТОДОРОВИЋ

Да, да ...

МАЛЕТИЋ

(Поражено-збуњен)

Ови су мелодични стихови Његове Свјетлости?

БОШКОВИЋ

Кнеза Михаила!

БАН

(Малеџићу)

Да, да – јесу; Ви сте... –

МАЛЕТИЋ

Ја сам само у изразу подбацио ... Хм, да, да ... Јест, јест, његова је Свјетлост изволела бити тада врло млада, и отуда је она силна у бујном осећању – отуда цела песма тако складно пристаје осећању велике душе, што Хердер назива на једном месту. –

ПОЈАВА II

Пређашњи. На врати лево нагљо улази лицејац Владан Ђорђевић с неким рукописом у левој руци. Нејријатно се изненади видећи толико друштво, ситане, али одмах по њом још одлучније и журно прилази Јеленској.

ВЛАДАН

(Јеленској)

Слуга покоран, сјајна звездо на небу српске уметности!

(Гошћено јој ојме руку и пољуби)

Слуга – али само уметности и ... уметници, госпођици Марији Јеленској!

(Поклони се)

ЈЕЛЕНСКА

(С благим осмехом)

Хвала, хвала, млади пријатељу! ... Ја сам Вам, мислим, заказала била за данас по подне, за вечерас. --

ВЛАДАН

За сад, у овај сат и минут – и ево ме да се користим срећним удесом!

ЈЕЛЕНСКА

Да, да ...

(Осцилима)

Господин је био добар понудити да ми прочита један одломак из своје најновије трагедије ...

ВЛАДАН

“Бајазитова љубав”.

ЈЕЛЕНСКА

(Владану),

Диван наслов!

(Осјалима)

Знам да ће и господу интересовати успеси подмлатка. Молим – заузмите места ...

Бан и Малетић враћају се мрзовољно на своја седишта.

МАЛЕТИЋ

(Бану)

Овај младић није морао доћи! Којешта!

БАН

(Малетићу)

Ја га управо и не познајем.

МАЛЕТИЋ

(Бану)

Био је мој ђак. Није без смисла за књижевство, али бих му сад најрадије подвикнуо: Напоље и с обешењаком!

БАН

(Малетићу)

Ја дијелим Ваше мишљење о стиховима – а није ли, мало прије ... Али знате, с погледом на околност чији су. –

МАЛЕТИЋ

(Поново уљашен, Бану)

Како сам био брз! Враг му баби ... то јест не њему ... Свјетлости – него мени: Враг ми баби ...

За њо време се Владан руковао с Јовановићем и Тодоровићем, Бошковића је поздравио озбиљним поклоном а Павловића руком и веселим осмехом. – Јеленска је села код Ђласовира, где је мало пре седео Јовановић; одмах је комично-живо

Бошковић сео на дружу сѝололицу и ѝочео се ѝримицаѝи Јеленској с десне сѝиране. Јовановић и Тодоровић сѝѝали су лево и десно од ѝих, ѝовучени мало назад и наслонили су се на бок ѝласовира. Павловић је осѝао код цвећа али се види да ѝа је Владанѝво чѝѝање заинѝѝересовало.)

ВЛАДАН

(Сѝао је исѝред ѝрује ѝде је Јеленска али ѝако да није окренуо леђа ни друѝим ѝруѝама)

Нек ми буде допуштено!

(Развије рукоѝис и ѝочиње чѝѝаѝи)

Из ... чина ... сцена: Одабран из драме “Бајазитова ѝубав”, почетак.

ЈЕЛЕНСКА

Ја сам очарана! Млади пријатељу, ја Вам честитам! Ја Вам захваљујем!

БОШКОВИЋ

(Помакнувши се сасвим до Јеленске)

А што не бисте још читали, још, још?

БАН

(За се, о Бошковићу)

Само што јој у крило не седне!

ВЛАДАН

Нисам мислио да смем више понети.

МАЛЕТИЋ

(Бану)

Благодарити треба Богу!

ЈЕЛЕНСКА

(Усџане и ѓружи руку Владану).

Кад рукопис поднесете нашој реперторији – рачунајте на мене!

ВЛАДАН

(Пољуби руку)

Ја сам пресрећан!

МАЛЕТИЋ

(Бану)

Наравно, кад се слава уображава! Хи, хи, хи!

БАН

(Малетићу)

Саглашавам се с Вама!

ВЛАДАН

(Јеленској)

И ако бих најрадије остао целога века, ипак, молим за одобрење да се смем удаљити!

(Дубоко се ѓоклони Јеленској, за ѓим лако онима око ње)

Сервус, амице!

(Пролазећи ѓоред Павловића)

Драги мој!

(Бану)

Господине колега!

(Оде)

ПОЈАВА III

Пређашњи без Владана.

МАЛЕТИЋ

(Усџаје)

Овај млади човек, само ако се не ожени сувише рано, далеко ће отерати – у курмахерају!

БАН

(Усџаје)

Ми још нијесмо стари, ни у колико нијесмо. Не знам како о тому суди пријатељ Малетић –

МАЛЕТИЋ

(Удворно)

Хи, хи, хи!

БАН

А што се мене тиче ја желим да ми се не придају атрибути старости.

БОШКОВИЋ

(Злобно)

“Којој овци своје руно смета,
Онде није ни овце ни руна”.

БАН

(Љуџишћо)

Не желим лекција ... Хоћух рећи ово: ја нијесам – стар човек, али ипак могу рећ’: та, тако звана омладина доиста се разумије у курмахерају – да се послужим ријечи пријатеља Малетића – и *само* у тому!

ЈОВАНОВИЋ

Не делим Вашег мишљења.

ТОДОРОВИЋ

Нек се узме како се хоће – али ни ја!

МАЛЕТИЋ

А ја, напротив, сасвим пристајем уз пријатеља Бана.

БОШКОВИЋ

Куд ће коло без Кокана!

ЈЕЛЕНСКА

(Усџаје)

Мени нећете ускратити права да симпатишем с омладином; глумци у ђацима имају несебичних пријатеља! И кад год чујем узвик: Живела уметност! Увек додајем: И Омладина!

БОШКОВИЋ

(Одмах је усџао и задржао месџо њоред Јеленске)

Ви потпуно појмите душу моју!

БАН

(За се)

Е, то је сувише од овога Бачванина!

ПАВЛОВИЋ

(Кад је Јеленска изговорила, љришао је најред у друштво, љришао је Јеленској, љоклонио се и искрено вели)

Браво!

МАЛЕТИЋ

Шта је створила џа Омладина? Шта? Жељан сам видети! Хи, хи, хи!

ЈОВАНОВИЋ

Омладина има дужност да створи себе. И то је највећа тековина за будућност народу!

БАН

Софизам!

ЈОВАНОВИЋ

Не, господине!

МАЛЕТИЋ

Сушта истина!

ПАВЛОВИЋ

(Као да се сећује нечега особитога; с осмехом добре воље)

Господо, допустите! Допустите, молим вас!

БОШКОВИЋ

“Мир и добра воља међу људима!”

БАН

Ал’ само међу људима!

БОШКОВИЋ

(За се)

Овај је забраздио без повратка!

ПАВЛОВИЋ

Најмлађи међу господом молићу за одобрење да учиним једно мало књижевно саопштење ... Господи је познато да је у Вајмару недавно нађен свежањ посмртних рукописа Гетеових.

(Бан погледа у Малетића, који слеже раменима)

Али, господо, то је цела истина.

БОШКОВИЋ

(Лукаво)

И мени је познато.

МАЛЕТИЋ

Ах, да ... да ... но па шта желите изјавити?

ПАВЛОВИЋ

Рукопис је објављен само у одломцима; управо штампано је само неколико лирских песмица. Али је то поезија! Бисери лирике! Ја сам се дрзнуо преводити – покушати! –

ЈОВАНОВИЋ

(Показујући на Павловића)

Па наш је песник с красним успехом већ прелевао Гетеову драму “Торквато Тасо”. Зар не?

ЈЕЛЕНСКА, БОШКОВИЋ, ТОДОРОВИЋ

Да, да, да!

МАЛЕТИЋ

(Злобно)

Но, да чујемо препев Гетеове лирике! Ви сте ту намеру имали још кад сте пошли на овај скуп?

ПАВЛОВИЋ

Погодили сте ... Дакле, ево једне песмице Гетеове.

(Вади из џепа бележник и чисти)

1. Шарено љељенче

Гледа се у гори

У извору бистру

Кад зорица зори.

2. Злаћана лептира

Златно крило носи,

Те но лика тражи

У бисерној роси.

3. Анђеоско лице,

Што ти имаш сама,

Наћи ћеш ми, душо,

У мојим песмама.

(Скљопи бележник, али га држи у руци. – Слушаоци се заинтересовано згледају)

Ако допустите – ево и друге.

(Чиша)

1. За душицу сваку
Што се овде роди
По сјајноме небу
Једна звезда ходи.

2. За душицу твоју,
Ти анђеле мали,
Бог на небу јарко
Сунашце упали ...

Само то господо! Ништа више!

(Остави бележник у џеџ)

МАЛЕТИЋ

Ништа се преко тога не може ни тражити. Препев нешто мало рамље – ја то видим – али је Гете велики мајстор – великан ... Познао сам дух његов после другог стиха!

БОШКОВИЋ

Да је лепо, о том сумње бити не може.

ЈЕЛЕНСКА, ТОДОРОВИЋ

Дивота! Красота!

БОШКОВИЋ

Али да је то Гетеово – сумњам.

МАЛЕТИЋ

Хи, хи, хи!

ЈОВАНОВИЋ

Па што ће бити јесенас, нека буде вечерас! На часну реч: овде није било никакве завере – бар ја имам мало склоности за завереничке улоге! – али сам готов тврдити да ова мека лирика није Гетеова; јесте из душе правога песника који се зове: Дамјан Павловић!

СВИ

(Сем Бана и Малетића)

Живео! Браво!

ПАВЛОВИЋ

У том случају мени ништа друго не остаје него покајнички се удаљити.

ЈЕЛЕНСКА

А, не! Не одобравам! Мени су драге такве шале.
(Пружи руке Павловићу)

МАЛЕТИЋ

(Узрујано)

Наравно – наравно – сасвим је друго питање: је ли такав поступак моралан?

СВИ

(Сем Бана)

Шта? Молим? Како?

МАЛЕТИЋ

(Све раздраженије)

Зар мислите да се пред судом етике и естетике прашта Вилхелму Телу што је преварио Царског намесника Геслера. –

БОШКОВИЋ

(Одлучно)

Ја сам готов увек бранити начело слободе. А суд који је изрекао господин Малетић потекао је из школе немачких педагога, којима је жао што је Велики Швајцарац успео у делу народног ослобођења испод јарма аустро-немачкога!

СВИ

(Сем Бана и Малетића)

Живела слобода!

ЈЕЛЕНСКА

Слава Виљем Телу!

(Бошковићу)

Хвала Вам!

БОШКОВИЋ

(Комично-кокејно)

Не варам се кад кажем да ја до краја појмим душу Вашу
душом својом!

БАН

(Гојово јаросно, Бошковићу)

Ма, душо моја, и ја имам ријеч!

БОШКОВИЋ

(Љуџићу)

Ваше су речи увек обележене *дукајом*. Ви сте *дукајовац*!

БАН

(Љуџићу)

Јест, своје чланке потписујем знаком дуката; само то и ништа
више; а Ваша дјела, можда, прате дукати –

БОШКОВИЋ

(Јаросно)

Тако су Вас, дакле, васпитали Писаристи дубровачки! Али Ви
и нисте Дубровчанин; ви обмањујете свет именом славнога
Дубровника; Ви сте из Петрова Села у Ријечи!

БАН

Ви који сте почели учити школе у Бечу, па сте науци рекли: и
тако даље ... па сте дошли овамо заљубљивати се ...

ЈОВАНОВИЋ

(Павловићу)

Ту лежи зец!

ЈЕЛЕНСКА

(Кокејно)

Љубав – љубав је рај. –

БОШКОВИЋ

(Бану)

Ја Вам забрањујем.

БАН

(У њренуџику баџи рукавицу)

Свршено је!

СВИ

(Изненађени)

Ха! Шта је то!

ЈЕЛЕНСКА

Господо! Никад! Ја се грозим крви! То је витешки, али... –

БОШКОВИЋ

(Дирнуџи џоследњим речима Јеленске)

На сусрет – с презрењем!

(Са два џрсџа десне руке диђне рукавицу)

ЈЕЛЕНСКА, ТОДОРОВИЋ, ПАВЛОВИЋ

(Њему)

Али за Бога! За Бога!

МАЛЕТИЋ

(Поџлашен, брзо Бану)

Погрешили сте, пријатељу Бане! Погрешили сте! То је законом казниво дело! Власт, власт. –

БОШКОВИЋ

(Одлучно-комично)

Ништа не помаже. њега више нема!

БАН

Свршено је! Мртав је!

(Брзо џрилази џисађем сџолоу џрема десном уђлу џозорнице џозади; седа и журно џише. За џо време)

ЈЕЛЕНСКА

(Бошковићу)

Ах, никако, никако!

Тодоровић и Павловић међу собом разговарају.

БОШКОВИЋ

(Лагано Јеленској)

Њега гони љубомора, а мене ... мене – љубав!

ЈЕЛЕНСКА

(Кокејно)

Али баш зато, баш зато ...

(Разговарају међу собом)

МАЛЕТИЋ

(Очајно, за се)

Ху, ху, ху! Куд врага да се ту десим! Што сам дошао! Биће одговорности, власт се не шали ...

БАН

*(Довршивши, скочи са два лисћа харџије, долази међу њих)*Тако! За своје секунданте именујем пријатеља Малетића,
(Пружа му писмо, које Малетић с усмезањем илаичкиво при-
ма)

и Стеву Тодоровића

(Даје му писмо)

БОШКОВИЋ

Сад је на мене ред!

*(Иде истом столу, седа и пише)**Малетић прилази Тодоровићу и Павловићу иа разговарају.*

ЈЕЛЕНСКА

(Дочекала је пријатељски Бана)

Али, драги господине!

БАН

(Лагано)

Морало је до овога доћи. Он прати сваки мој корак и сваку моју ријеч – кад се то тиче Вас. –

ЈЕЛЕНСКА

(Љубазно)

Ја сам Вас појмила, али ипак... –

(Разговарају)

МАЛЕТИЋ

(Онима)

До страсног позорија!

БОШКОВИЋ

(Долази са два лисћа)

Готово је! Ја сам за девере овластио доктора Милана Јовановића и песника Дамјана Павловића.

Даје обојци писма и разговара са њима. – Малетић је пришао Бану кад је ушла служавка Љубица.

ПОЈАВА IV

Пређашњи. Служавка Љубица.

ЉУБИЦА

(Јеленској)

Опростите, милостива ...

(Прилази јој, нешто јој каже и преда мало писмо)

ЈЕЛЕНСКА

(Брзо прочиїа иїсмо. Љубици)

Црна Маска? Да?

ЉУБИЦА

Јесте, милостива ...

(Разгледају лагано)

ЈЕЛЕНСКА

(Љубици мало по поїом)

Добро! Врло добро!

ЉУБИЦА

На служби!

(Поклони јој се и оде брзо)

ПОЈАВА V

Пређашињи без Љубице.

ЈЕЛЕНСКА

Нека господа буду као у свом дому. Мене тренутно позива једна лепа пажња. Дубоко жалим што је дошло до двобоја – а верујем у оно старо правило: *ко пре девојци!*

(Лако се поклони лево и десно иа оде на средња вратиа)

ПОЈАВА VI

Пређашињи без Јеленске.

БАН

(Својим секунданїиима)

Смртно огњестрелно оружје!

(Одлучно луїа ноћом, узме шешир са сїїола, иа брзо одлази за Јеленском)

ПОЈАВА VII

Пређашњи без Бана.

МАЛЕТИЋ

(Криши руке, Тодоровићу)

Никакве предварителне мере зар да не предузметемо!

ТОДОРОВИЋ

(Слеже раменима)

Просто – не знам ...

БОШКОВИЋ

(Својима, комично-бесно)

Часа не часите! Крв – нож – пиштољ...

(Узме шешир са гласовира ња брзо излази на истиа вратиа)

ПОЈАВА VIII

Малетић, Тодоровић, Јовановић и Павловић.

МАЛЕТИЋ

(Кришећи руке)

Господо, господо! Шта се то учини на наше очи!

ЈОВАНОВИЋ

Оно што се, изгледа, одавно припремало.

МАЛЕТИЋ

Одавно?

ТОДОРОВИЋ

Мени не подоба одавати тајана, најмање кућевних, али ... али
– и ја бих то рекао ...

МАЛЕТИЋ

Па ту може бити и крвопролитија.

ПАВЛОВИЋ

Крви? Дабогме! О крви се управо и ради!

МАЛЕТИЋ

Страхота! А ми? Шта ћемо ми чинити?

ЈОВАНОВИЋ

Покушаћемо да то спречимо. –

ТОДОРОВИЋ

То нам је прва задаћа.

ПАВЛОВИЋ

И то чисто из хуманих обзира. –

МАЛЕТИЋ

Натурално, натурално! Ја се сав за то залажем. И после – или пре свега: двобој је пред законом казнено дело.

ЈОВАНОВИЋ

Али шта ћемо кад је до тога, рекох, морало доћи.

МАЛЕТИЋ

Не признајем, не видим да је тако морало бити. Јер причина је једно, а следствије друго.

ПАВЛОВИЋ

По новој школи *причина* је *узрок* а *следствије* то што и *последица*.

МАЛЕТИЋ

Ја овде не филологишем!

ПАВЛОВИЋ

Ја сам још мање филолог, али сам дужан ићи с духом времена.

МАЛЕТИЋ

Дух времена! Хи, хи, хи!

ЈОВАНОВИЋ

Не рекох ли да је до сукоба морало доћи?

ТОДОРОВИЋ

И ако брзо не закључимо саветовање, изгледа да ћемо
(Показује Малетића и Павловића)
имати још један двобој.

МАЛЕТИЋ

Увек сам приправан на двобоје – али само пером!

ПАВЛОВИЋ

Туце два гроша!

ЈОВАНОВИЋ

(Тодоровићу)

Да пресечемо ствар!

ТОДОРОВИЋ

(Њему)

Брзо, брзо!

ЈОВАНОВИЋ

(Свима)

Господо, да вршимо своју судијску дужност. Изволите!

Покаже руком канабе, на које Малетић пирчи да седне. Уз Малетића седа Тодоровић; Јовановић и Павловић доносе столице и седају с друге стране поља стола. Павловић је понео с оног стола позад и перо и хартију.

ПАВЛОВИЋ

И ако најмлађи – журим ствар. Изволите, господо, моје овлашћење!

(Пружа Тодоровићу и Малетићу писмо, добијено од Бошковића)

ЈОВАНОВИЋ

(Такође)

И моје!

ТОДОРОВИЋ и МАЛЕТИЋ

(Њима)

И моје! И моје!

Тодоровић и Малетић чинијају његова а Јовановић и Павловић, ојетт, њихова овлашћења.

ЈОВАНОВИЋ

(Павловићу)

Исправно!

ПАВЛОВИЋ

(Њему)

Наравно!

ТОДОРОВИЋ

(Малетићу)

Шта мислите?

МАЛЕТИЋ

(Њему)

Натурално – достовјерно!

Сви враћају једно другоме документи.

ЈОВАНОВИЋ

Дакле, господо, пошто смо се легитимисали – пређимо на ствари ... Мој властодавац, госп. Бошковић упутио ме је да од г. М. Бана тражим у његово име задовољење за увреду нанесену му мало пре овде.

МАЛЕТИЋ

И мој властодавац г. М. Бан захтева то исто. Ви ћете се у име г. Бошковића извинити и тим је наша мисија окончана.

ПАВЛОВИЋ

Налазим да је г. Бошковић у праву и не пристајем ни на какав други излаз већ захтевам двобој на пиштоље. Крв. —

МАЛЕТИЋ

Ху, маните се. —

ЈОВАНОВИЋ

И ја не видим другог излаза. —

ТОДОРОВИЋ

Мислим да знам право расположење свога властодавца па зато пристајем уз вас.

МАЛЕТИЋ

(Њему, њренеражено)

Зар и Ви?

ТОДОРОВИЋ

Не видим другог излаза!

ЈОВАНОВИЋ

Онда, господо, саставимо протокол!

ПАВЛОВИЋ

С вашим одобрењем — ја ћу писати.

Малетић брзо устаје и нервозно шећа по соби; Павловић њише; Јовановић и Тодоровић гледају његово писање па с времена на време изразом лица дају одобрење.

МАЛЕТИЋ

(Ходајући; за се)

Учинити власт внимателном, како би могла предузети и пред-варителне мере – није рђава идеја ... Да, да! ... Нећу ни сенка да падне на мене! Ни сенка! ... То је малер! То је малер! ... У колико се ја више чувам ма каквога примјечанија од претпо-стављених ми, у толико ми злодјеј више баца трње на пут ... Написаћу господину Министру – нећу се потписати ... Не, не, радићу као потпуно лојалан грађанин и врстан поданик: под печатом највеће дискреције исказаћу све и потписаћу се ... Натурално! Натурално!

ЈОВАНОВИЋ

Дакле, готово је! Госп. Малетићу ми смо се сагласили; изво-лите прочитати и потписати.

МАЛЕТИЋ

(Прилази им)

Па кад су се господа сагласила – није, ваљда, нужно да и ја потписујем.

ТОДОРОВИЋ

А, не! То би била увреда за нашега властодавца.

МАЛЕТИЋ

(Чийи)

Па – добро ...

(Поћћисује два заћћисника)

По ћћом и осћћали ћћоћћисују два заћћисника ћћа један узима Јовановић.

ЈОВАНОВИЋ

(Малетћћћу)

Други примерак изволите Ви!

МАЛЕТИЋ

Ја? – Никако! ... Ето, г. Тодоровића.

ТОДОРОВИЋ

(Смеша се)

Лепо, лепо!

(Узима)

МАЛЕТИЋ

А сад, господо, слуга сам покоран! Морам спјешити другим дјелима!

ТОДОРОВИЋ

(Њему)

Причекајте ме; ја се журићу дома!

Узимају шешире, клањају се и излазе.

ПОЈАВА IX.

Јовановић и Павловић.

ПАВЛОВИЋ

Ја чисто сумњам да Бан истински жели двобој.

ЈОВАНОВИЋ

Ко зна! Али ће се преварити. Бошковић је стари хајдук.

ПАВЛОВИЋ

У часовима расположења најрадије пева о Рожи Шандору. –

ЈОВАНОВИЋ

О том крвавом разбојнику по угарским пустарама!... Богме – може свашта бити! Хоћемо ли и ми полазити?

ПАВЛОВИЋ

Треба – и тако смо у туђој кући!

ПОЈАВА X

Они. Бошковић.

БОШКОВИЋ

(С врајџа)

Шта је било? Ја хоћу крв!

ЈОВАНОВИЋ

Тако ће и бити!

БОШКОВИЋ

(Засијане смешно)

Шта?

ПАВЛОВИЋ

Закључили смо двобој на пиштоље. Остало ће обе стране сазнати.

БОШКОВИЋ

(Појлашен)

На пиштоље? На смрт? ... Али ја – њега да убијем!

ЈОВАНОВИЋ

Како је писано у књизи судбине! Него – ако је по вољи да сиђемо доле у пивницу. Тамо ћемо читати и протокол.

БОШКОВИЋ

Да убијем! Јест! Нема пардона!

ПАВЛОВИЋ

(Узео је шешир)

Хоћемо ли?

БОШКОВИЋ

Као дивљу патку у риту!

ЈОВАНОВИЋ

(Њему)

Ми ћемо Вас доле чекати.

(Павловићу)

Врло је узбуђен. Хајдемо лагано.

Излазе Јовановић и Павловић.

ПОЈАВА XI

БОШКОВИЋ

(Сам)

Дакле – крај... Ха, животе! ... Изазван сам – пуцаћу први – али каква корист. По том ће он пуцати и наравно, погодиће ... Куд се није то ломило по свету! Било и на ситу и на решету! ...

(Замисли се)

Мораћу, мораћу тако ... Врло добро! ... његова је госпођа и иначе љубоморна на њега што се мота по позоришту и око позоришта. Написаћу јој – како знам и уем ... Казаћу ... наравно ... казаћу како ће бити најкорисније по мене ... Неће га, мајци, изићи из куће па крила да му порасту ... А лепа Марушка биће ипак моја – и само моја! ... Бане, Бане, знаш ли како у трагедији Јована Суботића вели Вук:

“Обилићу, добро с’узми на ум:

Бранковић се врло грозно свети!”

(Оде журно-комично)

ПОЈАВА XII

На врати са десна долази Љубица.

ЉУБИЦА

Тако! И гардероба и спаваћа соба милостиве готове су ... И то је свршено на време. Ако се не варам, чујем њене кораке. Вероватно да је са њом и Црна Маска. Ко је то – не знам; нико не зна ... Само видим да је кавалјер, милостива каже: центлмен каквог је тешко наћи. Овде су у Старом Здању сви узбуђени због његова доласка, јер је јасно да је милостивој у вољи. Заједно и обедују и колико сам докучила он је позива да заједно путују у Шпанију.

ПОЈАВА XIII

Љубица. Исход руке Јеленска и Црна Маска.

ЈЕЛЕНСКА

То је чаробно, заносно ...

ЦРНА МАСКА

Пушкин никад није био у Шпанији, али је у својој песмици однео рекорд ... Зар не?

ЈЕЛЕНСКА

(Реципијује)

Душе ј'немир –

Лаган зефир –

Хуји,

Струји

Гвадалкивир ...

Месец сјаје ... добра нада –
 Гитар ... слушај меки глас ...
 На балкону Шпанка млада
 Наслонила вити стас.

О, анђеле, збаци вео,
 Засјај ... доле копрену!
 Видети бих радо хтео
 Ту ножицу малену.

Душе ј' немир
 Лаган зефир –
 Хуји,
 Струји
 Гвадалкивир ...

ЦРНА МАСКА

Зар није вредно за то пролити крв и ићи на двобој?

ЈЕЛЕНСКА

Ах, двобој – због мене! Ја се ужасавам од проливања крви!

ЦРНА МАСКА

Али ће узбуђене нерве умирити ово чаробно вече, ова тиха
 ноћ што прилази.

ЈЕЛЕНСКА

Оваква је морала бити она Шекспирова ноћ у којој онако
 говоре Џесика и Лоренцо! ... Хајдемо, хајдемо брзо у мали са-
 лон да оданде уживамо у погледу на мирну Саву и силни Ду-
 нав! Хајдемо.

ЦРНА МАСКА

Покорно и радо!
 (Одлазе на десна вратија)

ПОЈАВА XIV

ЉУБИЦА

(Сама)

Боже! Дивно ли је бити заљубљен!

ПОЈАВА XV

*Она. На врати лево улази брзо и оштрим оштрим лицејац
Милан Кујунџић, обучен у елегантно црно одело, с
великом китом цвећа у руци.*

КУЈУНѢИЋ

Пст!

ЉУБИЦА

Јух! Ко сте ви?

КУЈУНѢИЋ

Пст!

ЉУБИЦА

Пст!

КУЈУНѢИЋ

Је л' вера?

ЉУБИЦА

Вера – да!

КУЈУНѢИЋ

Богиња Српске Талије – ту је?

ЉУБИЦА

Да!

КУЈУНЦИЋ

Ви ћете ме без пријаве пустити да је обаспем цвећем – нек цвеће на цвећу спава. –

ЉУБИЦА

Код ње је, ако се не варам, њен заручник –

КУЈУНЦИЋ

Заручник?

ЉУБИЦА

Да, да! Шта мислите!

КУЈУНЦИЋ

Шта мислим? Ништа не мислим ... Мислио сам ... али је све то однела само једна Ваша реч ... Однели сте ми рај ... Али – готово је: ако хоћете: рај сте ми однели и – рај сте ми донели!

ЉУБИЦА

Ја?

КУЈУНЦИЋ

Ви! Јест! Звездо живота мога! Ово је цвеће љубав досудила Вама.

ЉУБИЦА

Мени?

КУЈУНЦИЋ

Јесте, Вама, вили гусала мојих! Узмите га!

ЉУБИЦА

(Узима)

Ја сам срећна!

КУЈУНЦИЋ

И ја, и ја! ... Увек сам се питао: *Иде ли свети на боље или на горе?* – А сад видим да је све добро, све боље, и најбоље.

ЉУБИЦА

Ви сте јунак! Никог се не бојите!

КУЈУНЦИЋ

(Декламује своје стихове)

“Ђаурин сам – паше се не бојим
 Да те кријем у избама својим!”

ЉУБИЦА

Ко види. –

КУЈУНЦИЋ

(Продужује)

“Ко те види, нек му срце туче,
 Нека кликће: аферим, хајдуче!”

ЉУБИЦА

И Ви ме волите?

КУЈУНЦИЋ

(Говори другу своју песму)

“Вид’о сам те – заволео сам те”.

ЉУБИЦА

Та је ли могућно?

КУЈУНЦИЋ

“Вид’ла си ме – заволела си ме”.

ЉУБИЦА

Наравно, наравно!

КУЈУНЦИЋ

“Млади били –”...

ЉУБИЦА

(Радосно цикне)

Их!

КУЈУНЦИЋ

(Довриши стих)

“ – па смо се љубили!”

*Залеише се јако обоје, загрле се, почну се љубићи и у кругу
 окрећайи. Завеса.*

ЧИН ДРУГИ

У кући Бановој. Соба човека књижевника: њисаћи сѝо, њолице с књиџама, диван, мали сѝо с сѝолицама околo; на зиду једна већа карѝа и неколико слика у оквиру. – Пред вече лејоџа дана.

ПОЈАВА I

Милићевић седи на сѝолици крај малоџа сѝола а њрема њему Марџиѝа.

МИЛИЋЕВИЋ

(Сѝрема се да усѝане)

Па кад не могу сачекати драгога Мату, а Ви будите љубазни па ми га срдачно поздравите!... Тек волео бих да сам га затекао дома. Знате – нешто сам као начуо ... јутрос ... како рећи ...

МАРГИТА

(Задрхѝи)

Чули сте? Шта – молим!

МИЛИЋЕВИЋ

(Трѣне се)

Ко ... ја? Не – нисам ... него ... знате ...

(За се) Ма што ћу ја исправљати криву Дрину?

(Гласно)

Мата је паметан човек – а ја сам само хтео рећи му: збогом!

МАРГИТА

(Силом се примирује)

Њему ће заиста бити жао што се није код куће десио. Ви знате како Вас он цени.

МИЛИЋЕВИЋ

Ма знам, како не бих знао, кукавац у Бога! ... Бејаше у кући Дољанчевића у Остружници, надомак Саве, нека баба Јованка – ми смо је звали: Јока – па, тако, имађаше обичај рећи: шљиве за брашно, а пријатељство за пријатељство. – Знам, како не бих знао.

МАРГИТА

А Ви полазите вечерас?

МИЛИЋЕВИЋ

У у седам сата ... Десио се овде кочијаш Живко из Шапца ... он је из Прњавора, али је служио у Шапцу код Мите Дунђера, скунаторио неку пару па купио два зекана – а они иду раван као два ђакона... Па волим да ме он вози.

МАРГИТА

Чисто Вам завидим што ћете путовати по овако лепом времену и по тако красној земљи.

МИЛИЋЕВИЋ

Ух, дивна је наша Србија! Кад ја с моје Ковионе пустим поглед – сит се нагледати не могу ... Дивота у Бога! Читаћете већ у мојим “Писмима с пута” ... Поздравите ми љубазно Ма-

ту, и реците му да ћу му се јавити из Дедине Баре – а он нека ми пише у Шупељак. Ја ћу се тамо увратити код попа Стојана. То је онај што је обећао да ће и мени и Мати набавити по једну чутуру од мечије леске, па да видим је ли сверовоао.

МАРГИТА

Чини ми се да ми је Мата о њему нешто говорио.

МИЛИЋЕВИЋ

Бој се – биће ... Ко не зна попа Стојана! Ма је удовац, сињи кукавац ... Био ја у њега па му кажем: Хоћемо ли да изиђемо мало друмом? А он вели: Морам, ако и нећу. – Ја га после питам: Хоћемо ли мало до ме'ане? а он каже: Морам ако и нећу ... Тако све говори, а ја га питам што то; он онда: Па где сте чули да се каже: мора к'о министар; или: мора к'о капетан – него све: мора к'о попа ... Ја сам поп – па, ето, морам!

МАРГИТА

Врашки поп!

МИЛИЋЕВИЋ

А да но ... Него – опрошћавајте!

(Усџане, за њим и Марџиџа)

Мату ми поздравите ... нека се чува ... Знате како је: нит' смо сами на земљу дошли, нит' је наше да пре времена с ње полазимо. А Ви остајте здраво и весело!

МАРГИТА

Хвала, и срећан Вам пут!

МИЛИЋЕВИЋ

Хвала, и до здравога виђења!

Рукују се. Милићевић одлази. Марџиџа га испрати до вратиа, па се врати у собу.

ПОЈАВА II

Маргиџа сама.

МАРГИТА

(Извади из џеџа једно џрочииџано џисмо)

Једва сам се могла савладати пред овим поштеним човеком! Види се да и он зна ствар – ама га чисто срамота да о њој говори ... Да човеку просто памет стане! Оно што сам од неког времена сумњала није била заблуда већ моје право ... Књижевник – песник – долазе му Музе. Тако ми одговара кад га узем на миндрос због сумње коју ми његово понашање изазива. Музе! Нечастиви их муз’о – да Бог да! Да, да – једна таква муза и сад му је памет измузла .. Хвала непознатом пријатељу што ме је на време известио. А могло је бити и те брукe, да се прича док је света и века: српски књижевник Матија Бан у зрелим – богме: врло зрелим – годинама извршио је самоубиство због љубави!

(Поново чииџа џисмо)

“Почитајема и весма цењена госпођо! Као следбеник морала и као пријатељ Вашега дома, сирјеч фамилије, чиним Вас внимателним у одношенију на супруга Вашегo, супружеске вјерности добродјетел не познајући. Он намјереније има извршити један на себе атак илити правије рећи: самоубиство, и то оњестрелним орудијем причинити. Све је то због несрећне љубави, будући уобразио себи јест да је Вертер, кому через Лоте кончина живота предстоји. Театрална препјаствија у њему недостојна возбужденија причињавају. Молим Вас: не истјазавajte даље моја сознанија; будите задовољни и с тим. Главно јест: у театар и около театра нека не иде, и то никако; а јошт важњејше јест: никако га не пуштајте да из куће излази од пријема овога писменога па за три илити че-тири дана – докле му шусови не прођу. Ваш добро Вам познати почитатељ Сергије”. Тако пише незнани ми пријатељ. Не знам ко то може бити; Сергије? Хм? Јасно је да је то неки

стари господин који таку сабласт није могао отрпети већ ми јавити ... Ха, Мато, нећеш тамо! Добро рече Стерија “Јању у купус!” Тако и мој Мата мисли о својој Маргити ... Ха, недо-стојниче! Мој си!

(Пође нагло; на излазу се окрене и гневно цикне)

Мој!

(Оде)

ПОЈАВА III

На суйројна вратиња улази Бан.

БАН

(Седне за писаћи сто)

Ни најмање ме није страх. Ни најмање. Истина и Давид је убио Голијата. Мени ласка у животу бити Голијат – али Јошка Бошковић не мора бити Давид! Питање је: да ли он добро зна владати оружјем? У Мађарској је Буни био дечко од шеснаест-седамнаест година. Није много, али да је у њега било срца Обилићева јавио би се онда ма каквим чином. Најзад – не мора бити Милош; доста му је да је дијете Грујуца ... Није, дакле, прилика – па ипак: ђаво не спава ... Могу и неочекивано бити жртва. Хај, хај – човјек снује а Бог одређује; у Божијој је руци све, ама све па и то да – Бачванин убије Дубровчанина! ... Није ли Милијенко погинуо због Добриле? Није ли у мојој “Мејрими” доста невинијех жртава? Да, да – збогом моје пјесме, моји радови, борбе, наде и снови! Желио сам да све оставим у друкчијему реду, друкчије приправљено ... Па – нека ... Можда је гријех што сам пустио срцу на вољу и сувише. Ама ми Приморци имамо нешто мекшу душу него ови с копна. Љубав је човјеку оно што је роса цвијећу ... Било, најзад, овако или онако – једному је од нас двојице крај.

(Из фијоке у сѝолоу извади ѝшиѝољ ѝа ѓа загледа, ѝо ѝом му ѓовори)

“Немој мене ватром преварити – за око те ни молити нећу”. Тако народни стријелац говори свому ѓефердару, и има право. А ова је смртоносна цијев толико пута окушана. Ово ми је поклон од војводе Книћанина. Знао је тај делија да ће ми некада требати овакви громовник. И јесте ово сила. “Ђе погледа хоће нишанити! – Ђе нишани хоће погодити...”

(Силно)

“Ђе погоди – мелем не требује!”

(Оѝазивши да улази Марѓиѝа, брзо али несѝреѝно мейне ѝишиѝољ у фијоку ѝа је заѝвори, усѝане, каиље, коракне, намеѝиѝа оковраѝник иѝид. ѝрави комично-збуњене ѝокреѝе.)

ПОЈАВА IV

Бан. Марѓиѝа уђе досѝа наѓло али се иѝак савлађује, дође наспред собе ѝа ѓа ѝосмаѝра.

БАН

(По малој ѝаузи, да ѝрекине досадно ѓуѝање. Мекано)
Маго!

МАРГИТА

(Трѓла се да цикне – али се у ѝренуѝку савладала ѝоѝѝуно; ѝриѝворено-блаѓо)

Ти си ми болан?

БАН

И ... преболан.

МАРГИТА

А шта ми те боли?

БАН

Љекари не умију одриједити дијагнозе. –

МАРГИТА

Требало би да припиташ некога који се добро разуме у – боловима срца ...

БАН

(Тргне се)

А како то, Маго?

МАРГИТА

Само кажем ... А свакако добро би било да се мало одморш. –

БАН

(Брзо)

Званични су послови навалили душо. –

МАРГИТА

И да никуд, ама никуд, не излазиш из куће за неколико дана.

БАН

Добро ми свјетујеш, и ја ћу тако чинити – само док мало отаљам неке ствари. –

МАРГИТА

Остаћеш дома, па то што имаш да отаљаваш – ја ћу ти помоћи да уза ме отаљаш.

БАН

Не умијеш, Маго. –

МАРГИТА

Умећу, умећу. –

БАН

Теретно је, Маго. –

МАРГИТА

Олакшаће. –

БАН

Навалило је као ђурђевска бујица. –

МАРГИТА

Умириће се к'о илинска суша!

БАН

Маго!

МАРГИТА

Мато!

БАН

Ја бих радо починуо!

МАРГИТА

На мојој руци?

БАН

Хвала ти, али – било је и тога доста. –

МАРГИТА

Него? Него? На јастуку?

БАН

“Црна ми је земља омиљела...”

МАРГИТА

(За се)

Апсолутно је истина све што “Сергије” пише!

БАН

Маго, опрости ... Ти знаш што је срце ... издаће, стаће једном ...

МАРГИТА

Куцаће још – куцаће.

БАН

Што знаш? Зауставиће га, можда. –

МАРГИТА
Склонићемо га. –
БАН
Кога, душо?
МАРГИТА
Пиштољ, Мато!
БАН
Маго, ти прозиреш. –
МАРГИТА
Шта је да је – унутра је!
(Плане, ња заједно брзо излази најбоље)

ПОЈАВА V

БАН

(Сам)

Шта је то? Она је сазнала – све сазнала! Кад пре? Нема још ни 24 сахата – а тајна је постала јавом. Да није ... да ли, нешто, није ... Ипак – не треба хитати. Можда она и не слуги; она је добра супруга, па је, можда у великој бризи што ме види овако смућенога, рекла нешто што се са свијем случајно поклапа с мојијем стањем. Ја сам у великој неприлици ...

ПОЈАВА VI

Бан. Улази Црна маска.

ЦРНА МАСКА

Слуга сам покоран! Молим за опроштење што сам узнемирио цењенога књижевника онога народа којим се и сам поносим, пошто сам један листак те велике горе ...

БАН

С кијем имам част говорити, молим лијепо?

ЦРНА МАСКА

Ја Вам захваљујем на прилици коју ми дајете да се могу легитимисати тако уваженом представнику јавнога мњења и младој Кнежевини српској. Господин је... –

БАН

(Сејти се)

Али прије свега изволите сјести!

(Седају)

ЦРНА МАСКА

Господин је сазнао да је у Београд приспео неки туђинац који лице своје покрива маском, због које га свет овде назива: Црном Маском.

БАН

Знано ми је двојачко: из јавности и из рапорта престоничке полиције. –

ЦРНА МАСКА

Онда и име моје знате. –

БАН

Не, господине. –

ЦРНА МАСКА

Збиља?

БАН

На часну ријеч!

ЦРНА МАСКА

То је интересантно!

БАН

Управник је полиције писмено реферисао само толико колико се може и на улици сазнати – а све је остало задржао те је усмено обавијестио господина Министра. Тако је учинио дужност чувара поретка и опет је одржао ријеч – зар не?

ЦРНА МАСКА

Сасвим! Ја сам се где треба довољно легитимисао, али сам из других разлога пожелео да све остане тајна за свет. Тако је, видите, и учињено.

БАН

То је заиста лијепо!

ЦРНА МАСКА

Али Вама могу рећи нешто више. И ја сам Приморац као и Ви – Ви из Дубровника, ја из Трста. Управо мене су таласи животнога мора бацили на запад – Вас на исток. Прилике су донеле те сам се настанио у Италији као велики посредник. Овамо сам доспео да уговорим једну везу која има да у мој самачки дом унесе веселост, унесе живот. Хоћу да заснујем породицу ... Ви ме схватате! Остало ћете сасвим ускоро сазнати. А овом Вас приликом молим за обавештење: могу ли добити поузданих докумената – пасапорт – с којима бих могао лађом сићи низ Дунав, по том Црним морем у Цариград, оданде архипелагом и Средоземним морем у Шпанију. Послови ме упућују туда, а после – међу нама буди речено – то ће ми бити и свадбено путовање.

БАН

(Слу̑и, неизвес̑ан)

Да, дакако ... не смијем питати ... Да, господин нека изволи доћи у Министарство иностранијех дјела у Публицистично одјељење кроз два до три дана.

ЦРНА МАСКА

(Ус̑ијаје)

Моја је мисија срећно свршена.

ПОЈАВА VII

Они. Кршиом улази Марџи̑а.

МАРГИТА

(С̑ане одмах код вра̑а, у̑ола сакривена иза завесе)

Она је! Ха, ушла сам змији у траг!

БАН

Мени ће бити изванредно мило, ако Вас узмогнем задовољити!

МАРГИТА

(За се)

Наравно, наравно! ... И мени, и мени ће бити мило ...

ЦРНА МАСКА

Молим Вас да увек верујете у моју срдачну наклоност!

МАРГИТА

(За се)

Сушти Милијенко и Добрила! Заљубљен пар – ништа мање!

БАН

И Ви у моју! И Ви у моју!

МАРГИТА

О, то већ верује! Заћорио је к'о нико његов!

БАН

Ваша ми је похода била веома драга!

МАРГИТА

(За се)

Чекај! Конац дјело краси!

ЦРНА МАСКА

А сад Вам још једном срдачно пружам руку!

БАН

И ја је прихватам и левицом и десницом!

Рукују се, и ипак држећи се за руке излазе лево.

ПОЈАВА VIII

Маргиита сама.

МАРГИТА

(Изиђе најред, јаросно)

То је већ превршило сваку меру! Све то мени наочиглед, све то у мојој кући! И ја то трпим! Требало је да начиним Косово, да смојдим и њу и њега ... Али опет – неће ми умаћи! Затворила сам све излазе; врата сам забравила, кључ је у моме џепу ... Чекај, да чујем шта ће говорити, да видим шта ће чинити!

БАН

(Сїоља)

Маго, што је ово?

МАРГИТА

Пита шта је? Добиће леп одговор!

БАН

(Сїоља)

Ово је некаквом забуном затворено.

МАРГИТА

Нека, нека!

(Чује се јако луњање на сїољним вратиима. Марѓиїа бесно)

Бесрамница! Усред дана – па као с неким правом лупа и протестује, љути се што јој се не отвара. Ха!

(Извади из џепа њовелике маказе)

Јабучицу да јој ишчупам! Јабучицу!

ПОЈАВА IX

Марѓиїа сакрије маказе чим оїази да у собу улази Бан.

БАН

Маго, што је то?

МАРГИТА

(Дубоко уздахне)

Ах!

БАН

Маго, погријешила си! Куд ће ти душа?

МАРГИТА

Само не тамо куд оде твоја! Имаш ти с ким подјелити радост!

БАН

Отарасимо се сада свега па ми кажи: зашто ме компромитираш пред другијем особама?

МАРГИТА

Ја компромитирам?

БАН

Ти! Ти управо! Забравила си врата да нијесам могао пустити једну особу. –

МАРГИТА

Још смеш да ми то пребацујеш?

БАН

Смијем јер је мој образ био у питању!

МАРГИТА

И ти још говориш о образу!

БАН

А зашто да не смијем?

МАРГИТА

Ко је то био овде, мало пре?

БАН

Био је, био је – онај који је био!

МАРГИТА

Ово ти је последњи разговор са мном! Упамти! Говори: ко је био?

БАН

Била је ... била је – како да ти кажем... –

МАРГИТА

Никако немој ни да изговориш то несрећно име! Нећу ни да га чујем! Нећу!

БАН

Не могу ти га ни казати. –

МАРГИТА

Зашто?

БАН

Јер ме везује дана ријеч. –

МАРГИТА

Заклео си се, дакле! И сувише, и сувише! Где је та твоја “особа” да јој ја судим – где је?

БАН

Срећом и мојом и својом – изишла је ...

МАРГИТА

Изишла?

БАН

Дакако!

МАРГИТА

Како. –

БАН

Па – на врата.

МАРГИТА

Али ја сам закључала и сетила се да кључ узмем?

БАН

А ја сам се, опет, сјетио да у својему шпагу имам резервни кључ, ноћни – кад се враћам дома из позоришта ...

МАРГИТА

Ха, то сам смела с ума! Па онда?

БАН

Па онда – ништа ... Ја кључ у браву *кри*, брава *кри*, врата *кри*, и мој гост – слободан. Ништа више!

МАРГИТА

И тако сам ја изиграна! Је ли?

БАН

Ништа не кажем, али ако је тако – твоја је кривица!

МАРГИТА

Моја кривица, моја кривица, али и – моја освета!

БАН

Не жести се, Маго моја! “Освета” ће доћи прије него што ти и мислиш ... Маго моја, твој ће Мато ускоро, можда већ за дан, почивати рајским сном, а ти ћеш се молити Богу за гријехе и његове и своје, Маго!

МАРГИТА

Више ми не говори, а што се тиче Твоје смрти... –

БАН

Њу ће ми послати једна овакова цијев!

(Извади њишићољ из сџола)

Ово је мој највјернији друг.

(Говори њишићољу)

Ти ћеш ми, је ли, учинити пошљедњу услугу? Ти ћеш ме ријешити свијех биједа које су ме у моме мучному животу сугишале. Ти ћеш... –

МАРГИТА

(Извади маказе ња им зовори)

Ви ћете расправити цео заплет, ви једине моћне и позване да
приведете крају лађу која је остала без крмила!

Сјоља се чује луђа нека.

БАН

Маго, што си наумила?

МАРГИТА

(Прилази му)

Грешниче!

БАН

Чујеш, нетко долази!

МАРГИТА

Враћа се твоја “особа” ... Ха, ха, ха! Нек дође! Нек види!

БАН

Зар ћеш кидисати. –

МАРГИТА

(Бесно)

Хоћу!

БАН

(Издиге њишијољ)

Онда, онда – ево ...

МАРГИТА

Ево и теби!

*(У њренујку ухвјии зџа за леви брк и маказама хијро одсече
џа баџи на сјо)*

БАН

*(Пренеражен, сјџао као сјоменик, издиџао десну руку с џи-
шијољем, леву сјусјиио џраво доле, од изненађеносјии ојиво-
рио мало усјџа џа се зџојово укочено заљледао)*

Свршено!

МАРГИТА

(Брзо је одсиуила неки корак ња сѣала исѣред њега, јаросна, али и донекле уѣлашена својим чином; раскречене маказе држи у десној, уѣола издижнуѣој, руци; ѣледа у Бана)

Амин!

ПОЈАВА X

Они. Улази Малетѣћ.

МАЛЕТѢ

(Учинио је два корака врло љубазнога ѡокреѣа, ѡа је сѣазио Бана и засѣао, дрекнувши).

Да страшнога позорија! Помоћ, власт, патрола!

(Бан и Марѣѣѣа, да би ѣа уѣишали, ѡлазе к њему у оним својим ѡозиѣурама. Малетѣћ учини корак назад, задрхѣи од сѣраха, ѡрозбори)

Совршиша сја ...

(Склоѣи дланове обе руке исѣред ѣруди, ѡа их унезверено ѣледа)

Завеса.

ЧИН ТРЕЋИ

У близини ушћа Тоичидерске Реке у Саву. Леј пројланак у шумици до њућа који иде дуж задње завесе. Најред десно клујица између два дрвећа, лево најред одсечено сјабло у висини мейра и нешићо више.

ПОЈАВА I

Никола Христич и Барловац најред; два жандарма у дубини до њућа сјабе мирно и од њих очекују зајовесити.

ХРИСТИЧ

(Држи у руци њисмо)

Његова Свјетлост Књаз јутрос ће рано изићи на челу војске која ће навише уза Саву имати маневар а Господе ће вјежбе посматрати с виса код Хади-Ашик-Мијаилове Ме'ане. Зато ћете имати внимателан позор докле он не прође, по том ћете смакнути строј и извести га неосетно ближе месту где буде Књаз. Тамо ћете и мене наћи и потребителна улуста при-
мити.

БАРЛОВАЦ

Заповјед Господина Министра извршићу с дужном тачношћу.

ХРИСТИЋ

(Погледа у часовник)

Јошт имате довољно времена. Међу тим, пре но што се појави Књаз, овде се спрема одиграти један чин који долази у законом казнива дјела. Ако ја не будем стигао овамо, Ви ћете то осујетити сходним начином.

БАРЛОВАЦ

Молим покорно! Ја никакву доставу нисам добио.

ХРИСТИЋ

Као и свугди тако и у нас има весма разноликих законопреступника. њихова су поведенија разна – а ови у речи стојећи имају иначе поведеније врло морално. Али – свет је свет ... Пазите добро!

БАРЛОВАЦ

Где Свјетого Књаза длака ту моја глава!

ХРИСТИЋ

Такову смо оданост дужни Господу и Земљи. Али овде се не ради о безбједности његове Свјетлости већ о једном иступленију другчијега рода. Слушајте!

БАРЛОВАЦ

Молим за заповјед!

ХРИСТИЋ

Достављено ми је с весма вјеродостојне стране да учењаци наши Господин Матија Бан и проф. Јован Бошковић нису могли неке личне заџевице окончати друкчије него дуелирањем на пиштоље.

БАРЛОВАЦ

Је ли можно, Господине Министре?

ХРИСТИЋ

Све је у свету можно па и то да паметни људи оду у иступленије ума ...

БАРЛОВАЦ

Молим!

ХРИСТИЋ

Ово је мјесто њи'овога дуелирања; јошт мало и они ће се овде сакупити ради учина наума свога. Ви ћете их с пратиоцима њиховим пустити да се састану, па ако видите да се ствар мирним путем расправити не може, онда се јавите у качеству власти. Дотле владајте се смирно и држите се подаље да од њи' смотрени не будете. Остало ћете све сазнати из овог поверителног, које сам јуче примио и на које ћете имати особито смотреније. Збогом остајте!

Оде десно. Барловац салутира. Такођер и жандарми.

ПОЈАВА II

БАРЛОВАЦ

(Сам)

Свакојаки' прелјаствија и замешаталстава у животу!

(Лагано ошвара њисмо и чииа)

“Господине Министре! У пуној, чувања тајне достојној дис-дис-крецији ... дискрецији ...” Ово је нешто много учено...

(Чииа)

“узимам слободу учинити Вам ову доставу. Госп. Матија Бан, познати књижевник, и Госп. Јован Бошковић, проф. и писац, због својих, нимало не политичког значења имајућих, размирица извршит' ће у среду то јест сутра дуел на пиштоље. Мјесто: познати шумарак код утока Топчидерске Реке у Саву; време: шест сахати ујутру. И ако сам чинио дужност лојалног и закон поштујућег грађанина да то отклоним, нисам, к сожа-

ленију, успјети могао. Шта више из другарски обзира према Г. М. Бану морао сам се примити да будем с његове стране овлашћени секундант упоредо са Г. Ст. Тодоровићем, проф. и молером, док су с противне стране сведоци Г. др. М. Јовановић, проф дијететике, и Г. Дамјан Павловић, такођер писац и певач ма да доста слаб, иначе инџинир у Министарству Грађевинарства. Јесам Господину Министру Најпокорнији Слуга Борђевић.”

Ето белаја! Али је ипак срећа што се међу усијаним главама налази и тако добар и лојалан поданик! Хм!

(Замисли се, њо њом се окрене и руком њозове жандарме, који му хиџро њрилазе)

Ви ћете с осталим својим друговима чинити кордон јер ће овуда ускоро проћи његова Свјетлост Књаз. Будите внимателни на свакога пролазника, али не чините ништа без изричног наређења мога. Гледајте да се, ипак, не удаљујете много одавде!

(Жандарми салуџирају и одлазе на њуџ, ња онда лево и десно)

Боље би било да јутрос немам две дужности ... Али – усијане главе! Јунаци људи! Жељни бојишта! Ако сте такви – ено вам града и у њему Туркуша! Јуришајте тамо! Бесно је то све, бесно ... Ама по кеси ти њега, па ће да се смири к’о попа, кад му 26-ти прође без цвоњка ... Јакако ... Хм, хм, хм ...

(Оде лагано десно зунђајући)

ПОЈАВА III

С друма силази и овамо најпред долази Павловић.

ПАВЛОВИЋ

Божанско јутро! Дивна природа ове красне земље! Колико сам пута залазио у тајне природне, а никад их ни близу нисам могао докучити ... Има у мени нечега што би желио даље него

што могу – него што може човек! Је ли то полет – не знам; је ли то добро – не знам; али знам, видим, осећам да се овако дуго не може ... Ваистину, и срце је тајна, природина, зацело највећа, дакле најскривенија, тајна. Не могу рећи да света нисам видео – учио сам у Прагу и у Бечу, путовао сам, читао сам ... Имам много још да радим али не мислим да сам пука незналица. Ипак то што сам видео, чуо, научио – све је, скупа мало да би ми могло угасити ону чудновату жудњу која ми душу носи, која ми срце осваја ... А у ствари је свему крај испод шест стопа земље – колико је санитарском уредбом прописано за погреб човека, имао он идеала или био без њих ... Да, да, тако је ... па ипак није тако. Умрећу, пашћу, али оно што ми је у души светлеће на гробу моме у мрачној ноћи. Људи ће мислити и говорити: жива ватра ... Биће у обмани ... Јесте ватра – али ватра душе и срца који сагореше у великој а тајној љубави ... Дивно јутро. Свако је, и ако у друкчије годишње доба, Пушкинов Ленски ишчекивао последње часове своје. Рек'о би ми, ко би ме видео и чуо, да му подражавам. Нека рече – биће у заблуди.

*(Замисли се, ухвати се левом руком за дрво код клуџе ња
зајева држећи десну руку на њрсима)*

Срце, душо, не дивим се

Гукању ти милосноме ...*

* У београдском књиж. листу “Вили” (Уредник Ст. Новаковић) 1866. има на челу једног броја песма “Срце, душо ...” То је песма овог Дамјана Павловића, који се мало дана по том убио. Треба узети ту песму па из ње *побрати* неке строфе и наћи композитора; овај треба да се потруди и да створи мелодију која ће по том остати у публици као популарна.

ПОЈАВА IV

У половину пјевања појављују се на њију и почну силазити к Павловићу М. Јовановић и Сијева Тодоровић. Чувши пјевање засијали су и слушају са уживањем, а кад се сврши сијану њајњашаји рукама и довикиваји Павловићу: "Браво! Живео!" По њом му хијро ѡрилазе и рукују се.

ЈОВАНОВИЋ

Желео бих да те песма, драги мој Дамјане, прати свега века.

ТОДОРОВИЋ

Тако ће и бити, уверен сам! Млад, леп, здрав, изучен, у добром положају – само још достојна девојка... –

ПАВЛОВИЋ

(Тргне се на последњу реч)

Ах!

ТОДОРОВИЋ

Заљубљен! Сад разумем све ... Остављам на миру једнога поету па се обраћам другом.

(Јовановићу)

Дакле, ја се не одричем да ти израдим ту сцену из твоје драме "Краљева Сеја". Ако хоћеш – слика ће убрзо бити готова.

ПАВЛОВИЋ

А, то је занимљив предмет. Молим да чујем.

ЈОВАНОВИЋ

Бој на Велбужду долази у најсјајније листове српске историје. Ту су Срби поразили Бугаре –Татаре тако да је за свега осталог живота та Татарштина била срећна што је могла живети у сенци српске славе ... Ето зашто сам изабрао за предмет прве драме своје тај епохалан догађај. Зато бих желео да ми ти, Стево, насликаш онај приказ кад Краљица Неда ... знаш већ. Колико тражиш – платићу.

ПАВЛОВИЋ

То би и мене интересовало не мало ...

ТОДОРОВИЋ

Добро! Нека буде! Дођите сутра увече у мој атеље обојица па ћемо се саветовати.

ОБОЈИЦА

Долазимо! Ту смо!

ТОДОРОВИЋ

Наших дуеланата нема. Ја нисам ишао Бановој кући од ономад. Бојао сам се да не бих што исказао ... а то би ми се лако могло десити. Наравно ...

ПАВЛОВИЋ

Та опрезност није била непотребна.

ЈОВАНОВИЋ

А ја сам јуче одмах припремио све што треба за овај чин јутрос. Јер ја имам данас два позива: сведок сам и лекар сам. Волео бих да не морам чинити употребу од овог санитетског прибора.

(Показује малу шорбицу)

ПОЈАВА V

Они у разговору, а њо њом њосмајрају на друму указане младиће – режрујте. Ови иду с десна, има их десетинак, а њред њима Кмеј – чичица са шћашћем у руци. Режрујти с њо- њребним сћварима, богајно обучени сеоски. Појавили су се њевајући: "А шћо ће њи врајца? – Да њроведем војску". Сад су изишли на њозорницу ња су се заљедали далеко нађред, сћали и њресћали њевајти.

КМЕТ

Ено вам, децо, Београда! Ви га знате и онако, а сад идете у књажеве војнике па ћете царовати! Благо вама!

ЈЕДАН

Коса ми расте од милине!

ДРУГИ

Ено и града!

КМЕТ

И у њему Туркоша!

(Претии граду шииаићем)

Држи се, Туро! Да знаш када кмет Јелисије из Жаркова води Књазу регруте!

ЈЕДАН

А Књаз је у Београду?

КМЕТ

А да но! Збира војску, купи Србадију!

ДРУГИ

Хоћемо ли га видети?

КМЕТ

Проћи ћемо му, вала, поред куће!

СВИ

Дивота у Бога! Е, баш ми је мило!

(Пролазе весело, певајући: "А чија је војска? – Књаза Мијаила..!")

ПОЈАВА VI

Пређашњи без регрута.

ПАВЛОВИЋ

Јесте ли их чули?

ЛОВАНОВИЋ

Здрава душа овог српског света!

ПАВЛОВИЋ

Горостаси!

ТОДОРОВИЋ

А, ево и мога колеге!

(Обраћа им њажњу на Малетића који се појављује на друму, гледа нервозно-бојажљиво лево и десно, по њом сипрчи доле у пројланак, окреће се ојей, пође, скине шешир, иде брзо а сипно.)

ПОЈАВА VII

Пређашњи. Малетић.

МАЛЕТИЋ

Слуга сам покоран, господо!

ОНИ

Добро Вам јутро, господине!

МАЛЕТИЋ

(Збуњено)

Ви сте да ... да – ви сте, ето, дошли?

ЈОВАНОВИЋ

Па дужности смо се примили. –

МАЛЕТИЋ

Натурално, натурално! А у тој дужности није вас нико спречио?

ТОДОРОВИЋ

Нико! Нашто?

МАЛЕТИЋ

Ни мене ... Не знам како то ... Да, да ... Натурално, натурално!
(*За се*)

И фатално! Моје писмо – да ли је стигло на време?

ПАВЛОВИЋ

Што се мене тиче, ја сам задовољан кад год се могу с природом овако разговарати.

МАЛЕТИЋ

А зашто не, зашто не? То је, у осталом, Ваше право!

ПАВЛОВИЋ

Читао сам синоћ до неко доба популарне списе из природе. Има заиста занимљивих ствари. Један природњак излаже како се коњи при расанку сентиментално разговарају. “Опомени се да смо некада заједно вукли...” вели један другом. Знате.

МАЛЕТИЋ

(*Нервозно – комично*)

Не знам! Нити сам био нити пак намјеренија коњ бити имам!

ПАВЛОВИЋ

(*Наивно*)

Нисам знао!..

МАЛЕТИЋ

Треба знати.

(Гунђа полужласно)

Добро је казао Виланд ...

(Мрмља нешићо неразумљиво, породујујући шећанање)

ПАВЛОВИЋ

(Наивно, полужласно)

Нисам мислио вређати ...

ЈОВАНОВИЋ

Али, господо, опажете ли да може цела ствар испасти нежељено-комична; сведоци су ту – а наших ритера нема!

ПАВЛОВИЋ

Интересантно!

Малетић се враћи међу њих ња нервозно ирујка.

ТОДОРОВИЋ

Неће, ваљда, бити оно што је најгоре. –

ПАВЛОВИЋ

Да је неко. –

ТОДОРОВИЋ

Да је неко издао ствар!

Случајно пређу полужледом обојица Јовановића ња се задрже на Малетићу.

МАЛЕТИЋ

(Комично-збуњен)

Како то? Како то? Ваљда господа неће сумњати – неће мислити, то је немогућно – ја – ја сам – увек сам био човек од дужности – одбијам – господо; свечано одбијам од себе сваку потвору!

ЈОВАНОВИЋ

Молим лепо: Вас, нико не сумњичи ... Лепо би то, заиста, било кад би секунданти били толико нелојални. –

МАЛЕТИЋ

Дабогме, природно: ја сам лојалан – то се бар зна...

(Јако)

И желим да се то зна!

ПОЈАВА VIII

Они. Друмом с десна наилазе две девојке сељанке, лејо обучене, богајло накићене – цвећем, с обрамицама на којима су коћарице с њоварима за њијацу.

ПРВА

Ћути, друго, не казуј бруке! Не гули коре да не буде горе!

ДРУГА

Среће ми девојачке! А стрина онда каза чичи, а чича баби, а баба вели: “Па не браним ... кад се деца воле нека буде ...” Само ћути и не казуј ником.

ПРВА

Када дође доба чуће се ...

ДРУГА

И ја тако мислим. Док се сврши крајина.

ПРВА

А где ће је бити?

ДРУГА

Кажу стари људи.

ПРВА

(Обрће се назад)

Милице, О, Милице!

ГЛАС

(Сћоља)

Ој!

ДРУГА

Жури се! Сунце ће нас претећи!

ГЛАС

(Сћоља)

Ево ме, ево!

ПОЈАВА IX

*Пређашњи. Трећа сељанка ипак истисо закићена и с коша-
рицама на обрамцима.*

ТРЕЋА

Не чекате ни воде се напојити!

(Водом коју носи у шаџи њрска обе другарице)

Ха, ха, ха!

ПРВА

Ју ...

ДРУГА

Знаш како се пева:

Не поливај свилене кошуље:

Твоју свати вином поливали,

Поливали вином и шербетом!

ТРЕЋА

То нам било – друго нам не било!

ПРВА

Амин, Боже! Хајдемо!

(Намештају обрамнице боље а њо њом ѡродужују ѡуи. За ѡо време ѡвају:

Осу се небо звездама

И равно поље овцама,

Звездама нема Данице ...

Певајући одлазе)

ПОЈАВА X

Пређашњи без девојака.

ЈОВАНОВИЋ

(Тодоровићу)

Шта би рек'о Корнелије да чује ово певање?

ТОДОРОВИЋ

Оздравио би, оздравио!

ПАВЛОВИЋ

Има још много посла за њега!

ТОДОРОВИЋ

Дакако!

ПОЈАВА XI

Пређашњи. На друму се појави Бошковић, засиане при силазу к њима па кроз гранчице гледа кога све има шу.

БОШКОВИЋ

(За се)

Нема Бана! Добро је! Ствар ће се одлично свршити!

(Силази и иде к њима)

ЈОВАНОВИЋ

Ево Господина Бошковића!

ПАВЛОВИЋ

Ја се радујем... —

ТОДОРОВИЋ

(Малетићу)

Али што нема Бана?

МАЛЕТИЋ

(Збуњено)

Не знам! Ја сам невин!

БОШКОВИЋ

Добар дан, господо, добар дан!

(Рукује се са свима)

Јутро је хладно — кад сам устао сав сам се тресао, нека грозница — а духом сам чио, чио, лак ... да, да, да ... али сам се угрејао — допустите ...

(Скида велики оџријач па га баци преко клупе. Сад се види како има врло мали, шесан и крајњак, кајуџић испод кога се јасно виде “хозенпрегери” и за њих закачен велики шишиљ. Цела је слика врло комична)

ЈОВАНОВИЋ

(Бошковићу)

Бога ми – ти се не шалиш!

(Лагано њему)

А што ће ти “хозентрегери”?

БОШКОВИЋ

(Њему, лагано)

Морао сам негде заденути пиштољ – зато сам купио нове... –

ЈОВАНОВИЋ

А камо ти силав и појас трамболос?

БОШКОВИЋ

Хтео сам али – не умем да опашем ... Добро је, добро.

(Свима жласно)

Господо, хоћете ли позвати да се приступи послу ради кога смо се и скупили?

ТОДОРОВИЋ

Али нема Господина Бана. –

БОШКОВИЋ

(Показује свој сахaйи)

Господо, моји пуномоћници! Време већ пролази!

СВИ

(Ваде часовнике и жледају)

Готово ... Није још ... Ту је ... Још мало ... Врло мало ...

ЈОВАНОВИЋ

Како видим – часовници се не слажу ...

ПАВЛОВИЋ

Нашао сам средњу сразмеру: утврдисмо да је још осам минута до крајњега рока.

БОШКОВИЋ

Не пристајем!

МАЛЕТИЋ

Ритерски Вас позивам да све оставите нама – ми смо надлежни!

ОСТАЛИ

Добро! Дакле још осам минута.

БОШКОВИЋ

(Шејћа на стџрани, за се)

До врага ... ху ...

ПАВЛОВИЋ

Трагични се моменат обично и свршује за неколико минута!

ЈОВАНОВИЋ

Престоли падају и нови се подижу.

Тодоровић и Малетић разговарају, Павловић њишао Бошковићу.

ПАВЛОВИЋ

(Бошковићу)

Славно кликће Бранко:

“Ој, ала ми расте кика,

Кад пушака стане цика,

Када згледам турског скота,

Па кад ми се с коња смота,

Кад му псећу главу збријем,

Па на колац кад набијем ...”

БОШКОВИЋ

(Пошласено)

До ђавола и та Ваша ратоборност сабајле, кад паметни људи спавају! Шта Вам је!

ПОЈАВА XII

Пређашњи. На друму се с десна појави друга група младих сељака; по су регрути из округа ужичког, високи, у ношњи свога краја, с њеленџирима; испред њих ствари наредник Ужичанин, а иза њих џајдас, чије се џајде чују још раније, а кад сви изиђу на позорницу џајде са свим лагано дрче да не ометају разговора.

НАРЕДНИК

(Окрене се својима)
Ено Биограда!

СВИ

Ђе? Ђе је? Ене га!

НАРЕДНИК

Сад ви знате: Србија и свијетли господар гледају у вас, ужичке соколове! Значи, вала, да постидан бити нећу што вас водим.

ЈЕДАН РЕГРУТ

А свијетли је кнез тамо? А?

НАРЕДНИК

А да но! Чека нас!

ДРУГИ

(Скинуо капу)

Све у славу Бога великога,
А у здравље Књаза Мијаила!

ТРЕЋИ

(Четвртином)

Креши, друље, не укрес'о мајци!

ЧЕТВРТИ

(Место одговора – у иренуику иргне ишииољ и зруне у небеса)

РЕГРУТИ

Ура!

*У исиом је иренуику зајдаш иустиио зајде ие задрче свом снагом и окрену сийно коло. Наредник и регруици излазе сийно цуикајући.**За време све ие сцене Јовановић, Павловић, Тодоровић и Малееић сииали су ииако да их иосмаиурају али да их не заклањају од иублике. – Бошковић се свим иим корисиио, иа је сам изишао најпред код заклона где је клуицица и извадио из цеиа сииакленце с румом иа за иринео усииима, ирошайиавши."Да се охрабрим". Али ишаман је иринео сииакло усииима, иукао је онај ишииољ. Бошковић се иоилаши, иргне, баци сииакло иреко рамена, иа се сиилеише на клуиу иза себе и иреврне у шушњар ... Регруици су оишиили, зајде се иомало чују, сви јои зледају ииамо, а Јовановић се осврне и сиази Бошковића како се коиуца да се дигне из шушњара.*

ЈОВАНОВИЋ

(Пришавши брзо Бошковићу)

За Бога! Шта је то било?

БОШКОВИЋ

(С муком усииао, иредишући)

Ух, мислио сам да ми је пиштољ окинуо, па...

ЈОВАНОВИЋ

Како то? Па пиштољ не сме бити пун. Сведоци треба да напуне пиштоље ... Је ли твој пун?

БОШКОВИЋ

Није ... не знам ... ја га нисам – ја га не умем ни напунити ... али опет – пиштољ је – шта му знам, а враг не спава ...

ЈОВАНОВИЋ

(Осмејкује се)

Хе, хе, хе!

ПАВЛОВИЋ

(Појео се на оно одсечено сџабло с лева)

Отвара се нови видик. Ал' је красно наоколо ... Господо, чекајте ... ако ме моје око не вара – ево господина Бана!

БОШКОВИЋ

(Дрекне)

Не може бит'! Доцкан је! Доцкан!

ТОДОРОВИЋ

Још три ... још два минута!

ПАВЛОВИЋ

Па ипак – ипак ... јесте, он је – он!

У белу пену коњ му огрез'о,

За собом вукућ' кола хитлена,

Уздије држи сјајна госпођа,

Маргитом кум је срећно назвао. –

ЈОВАНОВИЋ

Зар она?

ТОДОРОВИЋ

Шта је то?

ПАВЛОВИЋ

(Продужује)

Десницом вије љуту камцију,
 На плећа коњу вешто спуштајућ!

МАЛЕТИЋ

Натурално – али ... не разумем ...

ПАВЛОВИЋ

Крај ње се смеши друга богиња,
 Да л' Аурора – није, није, не:
 Јеленска наша дична! Она је!

ГЛАСОВИ

Али Бан? Бан?

ПАВЛОВИЋ

Позади седи ... јагње смирено ...
 Али шта видим? Очи варају л'?
 За дваест лета подмлађен је он!

Сви зледају с највећим интјересовањем у њјоме љравцу.

МАЛЕТИЋ

(За се)

Погрешка! Моја достава није стигла. Чин закопопреступле-
 нија! Ху!

БОШКОВИЋ

(За се)

Значи да су се досетили ... Ухваћен сам ... А писао сам сме-
 тено-старим језиком! Ху, ху, ху!

ПОЈАВА XIV

Пређашњи. Марџиџа и Јеленска воде с друма Бана који нема ниједнога брка.

ВИШЕ ЊИХ

(Гледају своје часовнике)

На време, на време ... добро је ... форма је спасена ...

БОШКОВИЋ

(Дрекне)

Није! Не пристајем! Мој противник није лојалан: води две даме, којима овде није место ... Двобоја нема – не може бити! Свршено! Ја идем кући!

ЈОВАНОВИЋ

(Њему)

Имаш право ... Смири се ... Извидићемо ...

Бан и ѓоспође иршили су.

ЈЕЛЕНСКА

Добар дан, господо! Добро јутро, ритери моји!

МАРГИТА

(Гошво у исто доба)

Добар дан, пријатељи наши!

БАН

Здраво, колеге!

Насијаје руковање. – Бошковић је далеко на сирани код клуйице.

БОШКОВИЋ

(Сиазив Бана без бркова)

Шта је то с оним?! Ха, погађам: добро је ... моје је писмо уродило плодом ... Пиштољ горе – бркови доле!

МАЛЕТИЋ

(Бана узима испод руке и води на сѝрани. Разговарају лађано)

ЈОВАНОВИЋ

Као заступник једне стране констатујем да ни друга страна није пропустила последњи тренутак.

ТОДОРОВИЋ

Тако је!

ЈОВАНОВИЋ

Само имамо ми сведоци да одлучимо друго нешто. –

ПАВЛОВИЋ

Да, да ... питање о дискрецији.

ТОДОРОВИЋ

Ако мислите ... наравно ... да се посаветујемо ...

БАН

(Малетићу на сѝрани)

Друкчије није могло бити ... Казао сам жени све ... она позове госпођу Јеленску синоћ и лепо се објасне; закључе да овако дођемо овамо, и – ето вам сад ...

МАЛЕТИЋ

(Бану)

Хи, хи, хи! Дивота, дивота у Бога! А ко је, мислите писао оно врашко писмо Вашој госпођи?

БАН

Мој ориђинални противник. То је несумњиво. Али сад није о томе реч.

ЈОВАНОВИЋ

(Свима)

Кад су овде високо цењене даме, онда се господа дуеланти могу лепо забављати, док секунданти расправе једно питање.

МАРГИТА

Никакво питање! Никакво. —

ЈЕЛЕНСКА

Не допуштам, не допуштам никаквих саопштавања господо! Господине Бошковићу, Господине Бане, господо — на посао!

МАРГИТА

На посао!

Загледају се господо не знајући.

ЈЕЛЕНСКА

И то одмах. —

МАРГИТА

Из ових стопа!

ЈЕЛЕНСКА

Часа не часите!

ЈОВАНОВИЋ

Али, молим, објашњења. —

МАРГИТА

Ствар је проста и лепа. —

ЈЕЛЕНСКА

Врло проста: сазнала сам да је двобој имао бити зато што су два господина један другогa увредила преда мног. По правилима куртоазије није њихово да цене има ли увреде. То право припада мени. И ја прокламујем: ништа чула нисам јер нико ништа рек'о није! Ко је мој пријатељ нека ми пружи руку! Господине Бошковићу, овамо руку! Госп. Бане такођер!

БОШКОВИЋ

(Трчи)

Ево ме, ево – на Ваш позив – пружам обадве.

(Чврсто је држи својим обема рукама за њену леву руку)

БАН

И ја, и ја!

МАРГИТА

(Бану)

Само једну руку!

(Бан ипак и учини.)

ЈЕЛЕНСКА

Свршено је! Измирење је ту ...

(Свечано, свима)

Господо, ја сам се верила са човеком који је одавно освојио
био срце моје.

БОШКОВИЋ

Шта – а – а?

Остали

Браво! Честитамо ...

ЈЕЛЕНСКА

О, да знате како се под оном Црном Маском крије добра... –

СВИ

Црна маска! Ха, сад је јасно!

ЈЕЛЕНСКА

Добра и племенита душа!

БОШКОВИЋ

(За се)

До ђавола! Умало нисам напразно набељажисао!

ЈЕЛЕНСКА

Ја желим да нам Господин Бан буде кум а господин Бошковић... –

БОШКОВИЋ

Девер!

ЈЕЛЕНСКА

Стари сват. Хоћете ли?

БАН и БОШКОВИЋ

Врло радо! Висока част!

ЈЕЛЕНСКА

(Сасипавља им руке)

Пријатељи и кумови!

(Они се рукују срдачно и неколико пунџа)

А девер је господин Павловић.

ПАВЛОВИЋ

Од свег срца!

БОШКОВИЋ

(Бану)

Пријатељу и куме, Ви сте, чини ми се “штуцовали” своје дуге брке.

БАН

Па ... знате ... настају жарки дани ... хигијенски разлози ...

ЈОВАНОВИЋ

(За се)

Ја, професор хигијене, то нисам знао! Ха, ха, ха! Добро је!

МАРГИТА

(Весело)

Игра је сјајно изведена.

ПОЈАВА XV

Они. Христиић долази с десна.

МАЛЕТИЋ

(Дрекне)

Господин Министар!

(Загледа своје одело)

Слуга сам понизан!

(Клања се још издалека.)

ХРИСТИЋ

(Мало се свима поклонио).

Добар дан! Молим лепо: његова Свјетлост Књаз ето иде на челу војске ради смотре. његовој Свјетлости биће мило кад види да су наши учевњаци изашли тако рано да га поздраве. Само – самокритичност и моја дужност налажу; нека господа положи оружје – ако какво имају ... Нема замјерке ...

БОШКОВИЋ

(Вади комично шишићољ и баца га на њраву)

Ово, ево ово! Ништа више ... Не треба ми!

МАЛЕТИЋ

(Из њрлука извади мали њерорез)

Ово је, молим, сасвим случајно! Један ђак обешењак сецка скамију ... ја му одузнем ...

(Пружа Христиићу)

ХРИСТИЋ

Скамију сецкати јест општенародна штета ... али то можете задржати па, ако је по вољи, и вратити оцу пријатељеви... Госпође и господа, Ви ме извините, ја спјешим к дужности!
(Лако се поклони иде њраво на друм, ња онда замиче лево)

Чује се идење војске и свеија.

ПОЈАВА XVI

Пређашњи без Христића.

ЈОВАНОВИЋ

Увек сам знао да конач дело краси!

МАРГИТА

Дивно, дивно!

ПОЈАВА XVII

*Они. На друму се појави Кујунџић, сѣане, окрене се по-
десно, гледа на Саву и декламује.*

КУЈУНѢИЋ

(Декламује своје сѣихове)

“Саво, бујна Саво не пијем те више”.**

(Окрене се назад)

Овамо, овамо! Омладино, дико српска!

ПОЈАВА XVIII

Пређашњи. Владан са гомилом лицејаца и народа.

ВЛАДАН

(Својима)

Час је ту! Освета! Заветна мисао! Ура!

** Овде навести целу песмицу из “Лицејке” књ. II

СВИ

Ура!

КУЈУНЦИЋ

(Прискачући им)

Живели!

Тријумфално пролазе десно, кличући.

ПОЈАВА XIX

Пређашњи – без њих.

ЈОВАНОВИЋ

Хоћемо ли прићи ближе?

СВИ

Дакако! Брзо!

(Прилазе друму и ређају се, изражећи згодније положеје да виде и да буду виђени)

МАЛЕТИЋ

Ето га! Сузе радости јуре!

БАН

(Бошковићу).

Пријатељу Бошковићу, овамо, овамо, одавде ћете лепше видјети!

*(Пружа руку Бошковићу, извлачи га на једну гомили дрва)**Музика груне: "Дрино, водо ..." Чују се усклици: Ура! Први војници већ наилазе. Мушкарци на позорници скину каије, даме се клањају.*

СВИ

Живео!

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41–2

ГАВРИЛОВИЋ, Андра

Двобој : шаљива игра у три чина с певањем /
Андра Гавриловић. – Београд : Музеј позоришне
уметности Србије, 2003 (Петроварадин : Алфаграф).
– 97 стр. : ауторова слика ; 15 см. – (Библиотека Драмска
баштина ; коло 10, књ. 1)

Тораж 300. – Стр. 7-12: Предговор / Станиша Војиновић.

ISBN 86-80629-13-8

COBISS.SR-ID 109451020

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДЕСЕТО КОЛО

Књига 1

Андра Гавриловић
ДВОБОЈ

Књига 2

Велимир Ђорђевић
СВИ СМО ИЗМИРЕНИ

Књига 3

Милица Јаковљевић Мир-Јам
ТАМО ДАЛЕКО

Књига 4

Љубинка Бобић
ОТМЕНО ДРУШТВО

Књига 5

Љубинка Бобић
ПОРОДИЦА БЛО

9 788680 629131

